

معرفی مقاله

بررسی وضعیت تحقیقات آموزشی

در چند کشور جهان

دکتر محمود مهرمحمدی
نویسنده‌ان: فاطمه فقیهی قروینی

تحقیقات آموزشی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران فعالیتی نوپا است که در سالهای اول کار خود همواره سعی داشته علاوه بر ایجاد تفکر تحقیقی در کنار فرآیندهای اجرایی آموزشی، در جهت ارتقای کیفی نظام آموزشی گام برداد. یکی از مؤثرترین شیوه‌ها در این حرکت کیفی، اطلاع یافتن از سیاستهای تحقیقی دیگر کشورهای جهان بوده است.

به این منظور و دل تحقق این هدف، پرسشنامه‌ای مرکب از ۱۵ سؤال تنظیم شد و در سی و هفتینین اجلاس مجمع عمومی انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در سال ۱۳۷۵ توزیع گردید. (این مجمع یکی از معترترین مجامع تحقیقات آموزشی است که تمامی اعضای آن را مدیران مؤسسه‌های پژوهشی معتر و فعال در سطوح ملی تشکیل می‌دهند).

پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌های تکمیل شده، پاسخها در هفت زمینه موضوعی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. علاوه بر زمینه‌های موضوعی سؤالها، کشورهای پاسخ‌دهنده نیز در دو گروه مستقل بررسی شدند. در پایان هر یک از زمینه‌های موضوعی - که هر زمینه یک یا چند سؤال را دربر می‌گیرد - وضعیت کشورمان در آن زمینه

خاص و در مواردی، روی کردهای اصلاحی که به تازگی آغاز شده یا باید آغاز شود، ارائه گردیده است.

این مقاله را آقای دکتر محمود مهرمحمدی، عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس و خانم فاطمه فقیهی قزوینی، مدیر بخش مطالعات بین‌المللی پژوهشکده تعلیم و تربیت، تهیه کرده و در اختیار فصلنامه قرار داده‌اند که به این وسیله از آنان قدردانی می‌شود.
فصلنامه

مرکز تحقیقات کمپتویر علوم اسلامی

مقدمه

تحقیقات آموزشی بنابر ماهیت انواع گوناگون تحقیقات، اساساً یکی از دامنه‌هایی است که نیازمند گستردگری و به هنگام ترین اطلاعات از فعالیتهای مشابه، موازی یا برتر در سایر نقاط جهان می‌باشد. به همین دلیل و به منظور دست‌یابی به کیفیتهای هرچه مطلوب‌تر در تحقیقات آموزشی، بررسی وضعیت تحقیقات و مطالعه عوامل مؤثر پریار ساختن آن ضرورت دارد.

به عبارت دیگر، انجام مطالعه‌ای تطبیقی در خصوص موقعیت تحقیقات آموزشی در سطح کشور و همچنین روی کردهای آن، چه از نظر ساختار و تشکیلات و چه از بُعد جهت‌گیری و سیاستها، یکی از ابتدایی ترین گامها در جهت تحقق اهداف پژوهشی و نیز اعتلای کیفیت پژوهشها و به ثمر رساندن نتایج آن است.

انجام چنین مطالعه‌ای قبل از تأسیس پژوهشکده تعلیم و تربیت، در ذهن پژوهشگران و دست‌اندرکاران جای داشت؛ به طوری که در سال ۱۳۶۹ برای اولین بار پرسشنامه‌ای در این زمینه تنظیم و در میان نماینده‌گان شرکت کننده در چهل و دومین اجلاس کنفرانس بین‌المللی آموزش و پرورش^۱ در سوئیس توزیع شد. اطلاعات به دست آمده از مجموعه پاسخهای داده شده به این پرسشنامه که گزارش کامل آن قبلاً در فصلنامه تعلیم و تربیت درج شده است، توانست تا حدودی چارچوب‌های در نظر گرفته شده برای تحقیقات آموزشی در سایر کشورهای جهان را برای ما تبیین نماید^(۱).

در ادامه این اقدام نوآورانه و در جهت به هنگام کردن اطلاعات قبلی، در سال ۱۳۷۵ نیز پرسشنامه دیگری با همان هدف قبلی، یعنی جمع آوری اطلاعات در باره موقعیت و جایگاه تحقیقات آموزشی در مجموعه فعالیتهای آموزشی کشور و نیز روی کردهای پژوهشی در سطح مؤسسات، تنظیم شد^(۲).

با توجه به تغییر ساختاری و محتوایی ایجاد شده در تحقیقات آموزشی در فاصله زمانی بین دو مطالعه، یعنی تأسیس پژوهشکده تعلیم و تربیت در سال ۱۳۷۴ و آغاز به کار بخش‌های گوناگون آن در جهت هدایت طرحهای پژوهشی و طبعاً مواجه شدن آن با نیازهای جدید و موقعیتهای متفاوت، پرسشنامه دوم با دیدگاه نظام یافته‌تری تنظیم گردید؛ به طوری که حاوی سوالهای بیشتری بود و موضوعهای مشخص تر و کاربردی‌تر را مطرح می‌نمود. پرسشنامه دوم برخلاف پرسشنامه اول، به دلیل تغییرات ساختاری ذکر شده، در سی و هفتمین اجلاس مجمع عمومی انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی (IEA)^(۲) توزیع شد. اعضای این انجمن را مؤسسات پژوهشی ملی تشکیل می‌دهند که اصلی‌ترین نقش را در

انجام تحقیقات آموزشی در سطح کشور شان بر عهده دارند و مدیران این مؤسسات عموماً به عنوان نمایندگان کشورهای عضو در اجلاس‌های مجمع عمومی شرکت می‌نمایند. تعدادی از پرسشنامه‌های تکمیل شده، در پایان اجلاس جمع آوری شد و جمع آوری بقیه پرسشنامه‌های بعده موكول گردید. با پی‌گیری‌هایی که در مراجعت به عمل آمد، از مجموع پژوهشگران و نمایندگان ۵۳ کشور (نظام آموزشی) عضو انجمن، ۲۵ پرسشنامه جمع آوری شد. این ۲۵ پرسشنامه مربوط به کشورهای آلمان، اسپانیا، اسلونی، انگلستان، ایرلند، ایسلند، بلژیک، بلغارستان، ژاپن، سنگاپور، سوئد، سوئیس، فرانسه، فلسطین اشغالی، فنلاند، فیلیپین، قبرس، کانادا، کره جنوبی، کویت، لتونی، لهستان، مجارستان و نیوزلند است. همان‌طور که مشهود است، ۱۶ کشور از قاره اروپا، ۱ کشور از آمریکای شمالی، ۵ کشور از آسیای جنوب شرقی و اقیانوسیه و ۳ کشور دیگر از منطقه آسیا و خاورمیانه به این پرسشنامه پاسخ گفته‌اند. این دسته‌بندی از لحاظ موقعیت جغرافیایی است، اما از آنجاکه در این بررسی سطح توسعه به معنای جامع آن و پیشرفت آموزشی در معنای خاص آن مورد نظر می‌باشد، کشورهای پاسخ‌دهنده به دو گروه پیشرفته و در حال پیشرفت تقسیم شده‌اند. در این دسته‌بندی ملاک پیشرفته بودن یا در حال پیشرفت تنها توسعه صنعتی نبوده است، بلکه ملاک مورد نظر دیگر، سطح پیشرفت در عملکرد آموزشی است (۴ و ۳). این امر باعث شده برخی از کشورهای که در شمار کشورهای توسعه یافته صنعتی به حساب نمی‌آیند، در گروه کشورهای پیشرفته - که عبارتند از کشورهای توسعه یافته صنعتی یا پیشرفته آموزشی - قرار بگیرند.^۳ به این ترتیب، در این دسته‌بندی ۱۶ کشور به عنوان کشورهای پیشرفته آموزشی و ۹ کشور به عنوان کشورهای در حال پیشرفت در نظر گرفته شده‌اند که به ترتیب عبارتند از: گروه اول شامل: آلمان، اسپانیا، اسلونی، انگلستان، ایرلند، بلژیک، ژاپن، سنگاپور، سوئد، سوئیس، فرانسه، فنلاند، کانادا، کره جنوبی و نیوزلند و گروه دوم شامل: اسکاتلند، بلغارستان، فلسطین اشغالی، فیلیپین، قبرس، کویت، لتونی، لهستان و مجارستان.

- در پرسشنامه حاضر ۱۵ سؤال مطرح شده بود. این سؤال‌ها جهت تسهیل در بررسی و مقایسه پاسخها، بر حسب موضوع به هفت دسته تقسیم شده‌اند که هر دسته یک یا چند پرسش را در بر می‌گیرد. هفت دسته موضوعی عبارتند از:
- ۱- میزان اهمیت و اولویت تحقیقات آموزشی (سؤال ۱)
  - ۲- بودجه و اعتبارات (سؤالهای ۲ - ۵)
  - ۳- تعداد و موقعیت مؤسسه‌های پژوهشی (سؤال ۶)
  - ۴- هماهنگی بین مؤسسه‌های پژوهشی (سؤالهای ۷ - ۸)

- ۵- نقش و تأثیر نظام آموزش و پرورش در جهت‌گیری تحقیقات آموزشی و نقش و تأثیر تحقیقات آموزشی در عملکرد نظام آموزش و پرورش (سوالهای ۹-۱۲ و ۱۵)
- ۶- آموزش و تربیت پژوهشگران (سوال ۱۳)
- ۷- جایگاه مدارس تجربی در نظام تحقیقات آموزشی (سوال ۱۴)
- در این مقاله ابتدا پاسخهای داده شده به هر یک از پرسشها و نیز تحلیل آنها و سپس در انتهای مجموعه، پرسش‌های هر یک از ۷ زمینه موضوعی و وضعیت کشورمان در خصوص آن موضوع ارائه شده است. در پایان مقاله نیز، ترجمه متن کامل پرسشنامه وضعیت تحقیقات آموزشی ارائه شده است.

۱- اولویت تحقیقات آموزشی

اولین سوال پرسشنامه به بررسی اولویت تحقیقات آموزشی پرداخته است. در پاسخ به این سوال، ۵ کشور آلمان، انگلستان، ژاپن، سنگاپور و نیوزلند، از گروه کشورهای پیشرفت (۳۱/۲ درصد) گزینه تحقیقاً و ۶ کشور دیگر گزینه تقریباً را برگزیده‌اند. در مجموع، ۶۸/۷۵ درصد از کشورهای این گروه به اولویت داشتن تحقیقات آموزشی در کشورشان اشاره کرده‌اند. ۵ کشور اسپانیا، ایرلند، بلژیک، سوئیس و فنلاند گفته‌اند که تحقیقات آموزشی در کشورشان از اولویت لازم برخوردار نیست. در گروه کشورهای در حال پیشرفت، کویت به گزینه تحقیقاً و ۵ کشور دیگر به گزینه تقریباً اشاره کرده‌اند و در مجموع ۶۶/۶۶ درصد اولویت داشتن تحقیقات آموزشی را در کشورشان مورد تأیید قرار داده‌اند. در این گروه سه کشور قبرس، لتونی و لهستان به عدم اولویت تحقیقات آموزشی در کشورشان اشاره کرده‌اند.

جدول شماره ۱: پرسش ۱- اولویت تحقیقات آموزشی

ابدا		تقریباً		تحقیقاً		گروه کشورها
فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	
۳۱/۲۵	۵	۳۷/۵	۶	۳۱/۲۵	۵	پیشرفت
۳۳/۳۳	۳	۵۵/۵۵	۵	۱۱/۱۱	۱	در حال پیشرفت

از سال ۱۳۶۷ به بعد با شکل‌گیری شورای تحقیقات آموزشی در وزارت آموزش و پرورش، تحقیقات آموزشی از جایگاه برتری برخوردار شد. از سال ۱۳۶۹ شورای

تحقیقات استانها نیز راه اندازی شد و تحت نظارت و هدایت شورای تحقیقات وزارت، این فعالیت در سطح استانها به صورتی منسجم تر و نظام یافته تر از گذشته آغاز گردید. با احساس نیاز به تقویت هرچه بیشتر این فعالیت و با اوچ گیری توجه سیاست گذاران، برنامه ریزان و مدیران دستگاه آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت با مجوز وزارت فرهنگ و آموزش عالی از سال ۱۳۷۴ شروع به کار کرد. راه اندازی این تشکیلات در وزارت آموزش و پرورش که از اعتباری هم تراز با مؤسسات پژوهشی عالی برخوردار است و نشانگر اهمیت و اولویتی می باشد که دست اندر کاران دستگاه تعلیم و تربیت برای پژوهشی آموزشی قابل هستند، بستر مناسبی برای اعلای کمی و کیفی این پژوهشها به شمار می رود.

۲- بودجه تحقیقات آموزشی

سؤالهای ۲، ۳، ۴ و ۵ در خصوص بودجه تحقیقات آموزشی، منابع تأمین آن و روند تغیرات آن در سالهای اخیر است. به دلایلی که در سوال ۳ مطرح می شود، تعیین سهم بودجه تحقیقات آموزشی نسبت به بودجه آموزش و پرورش (موضوع سوال ۲) برای بسیاری از کشورها مشکل می نماید، ولی در عین حال به نظر می رسد که تعیین روند تغیرات آن به راحتی قابل بررسی و محاسبه است.

۱-۲- در خصوص سهم بودجه تحقیقات آموزشی نسبت به بودجه آموزش و پرورش، دو کشور آلمان و ایسلند از گروه کشورهای پیشرفته، با درج توضیحاتی نظری "نیاز به محاسبه دارد" یا "محاسبه آن مشکل است و به طور دقیق نمی توان گفت" به سوال پاسخ نداده اند. بقیه کشورهای این گروه همگی به گزینه اول یعنی سهم ۱/۰ تا ۱ درصد اشاره کرده اند. از گروه کشورهای در حال پیشرفت نیز، ۵ کشور به همین درصد و ۳ کشور بلغارستان، لهستان و مجارستان به سهم بودجه ۱ تا ۲ درصد اشاره کرده اند. کشور فیلیپین به این سوال پاسخ نداده است.

جدول شماره ۲: پرسش ۲- سهم بودجه تحقیقات آموزشی نسبت به

بودجه آموزش و پرورش

بودجه آموزش و پرورش		گروه کشورها						
بدون پاسخ	بالاتر از ۳		۳ تا ۲	۲ تا ۱	۱ تا ۰/۱			
درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد			
۱۲/۵	۲	-	-	-	۸۷/۵	۱۴		
۱۱/۱۱	۱	-	-	-	۳۲/۳۳	۳	۵۵/۵۵	۵
							در حال پیشرفت	

۲-۲- سؤال ۳ پرسشنامه، یعنی منابع مالی اضافی که در خدمت تحقیقات آموزشی است، سؤال چند گزینه‌ای به معنای خاص، انتخاب یکی از گزینه‌ها نبوده است. به عبارت دیگر، سؤال باز بوده و به منظور محدود کردن دامنه پاسخها، پنج نوع پاسخ در آن پیش‌بینی شده است. در اینجا انتخاب یک گزینه به معنای نفی دیگری نبوده است و پاسخ دهنگان می‌توانسته‌اند هر چند مورد را که می‌خواهند، انتخاب کنند.

از مجموع ۱۶ کشور پیشرفت، ۷ کشور (۴۳/۷ درصد) علاوه بر بودجه دولتی به یک منبع مالی دیگر، ۲ کشور آلمان و فنلاند (۱۲/۵ درصد) به دو منبع مالی دیگر، ۶ کشور ایسلند، ایرلند، زاپن، سوئد، سوئیس و نیوزلند (۳۷/۵ درصد) به سه منبع مالی دیگر و کانادا (۶/۲۵ درصد) به پنج منبع مالی دیگر اشاره کرده‌اند. در واقع، هیچ کشوری در این گروه وجود ندارد که "اصلًا" منبع مالی دیگری غیر از بودجه دولتی در اختیار نداشته باشد. در همین گروه از کشورها، اولین منبع مالی که در کنار بودجه دولتی تأمین کننده بخشی از هزینه پژوهش‌های آموزشی است، دانشگاهها و دومین آن بنیادها هستند. کمترین سهم به عنوان یکی از منابع مالی در کنار بودجه دولتی، به مؤسسات پژوهشی خصوصی تعلق دارد. این واقعیت نشانگر آن است که مؤسسات پژوهشی کاملاً "خصوصی" که به هیچ نهاد یا دستگاه دیگری وابسته نباشند، بسیار انگشت شمارند.

در مردم کشورهای در حال پیشرفت، وضعیت اندکی متفاوت است. به این ترتیب که از میان منابع معین تأمین کننده بودجه، بیشترین سهم به سازمانهای بین‌المللی تعلق دارد. پس از آن کمکهای کشورهای خارجی و بودجه دانشگاهها به نسبت مساوی قرار دارند و بالاخره بنیادها که در تأمین بودجه‌های اضافی، دارای مرتبه سوم هستند. در این گروه از کشورها نیز، مؤسسه‌های پژوهشی خصوصی، کمترین سهم را در تأمین بودجه‌های غیردولتی به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره ۳: پرسش ۳- منابع مالی دیگر علاوه بر بودجه دولتی

گروه کشورها		بنیادهای خصوصی		مؤسسات پژوهشی		بودجه دانشگاهها		کمکهای کشورهای خارجی		کمکهای سازمانهای بین‌المللی	
فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد
۳۷/۵	۶	۳۷/۵	۶	۶۸/۷۵	۱۱	۱۸/۷۵	۳	۵۰	۸	پیشرفت	
۷۷/۷۷	۷	۶۶/۶۶	۶	۶۶/۶۶	۶	۲۲/۲۲	۲	۴۴/۴۴	۴	در حال پیشرفت	

۳-۲- در خصوص کفاایت بودجه تحقیقات (سؤال ۴ پرسشنامه) تنها یک کشور از گروه کشورهای پیشرفت (سنگاپور) به کافی بودن آن پاسخ داده است. انگلستان به این سؤال هیچ پاسخی نداده است. به طور کلی، بیشترین پاسخها (۸۷/۵ درصد) مبین عدم کفاایت بودجه است.

در گروه کشورهای در حال پیشرفت، ۳ کشور اسکاتلند، لهستان و مجارستان به کافی بودن بودجه و یقیه به عدم کفاایت آن پاسخ داده‌اند. قابل توجه است که لهستان و مجارستان دو کشوری هستند که در تعیین سهم بودجه تحقیقات نسبت به بودجه آموزش و پرورش (سؤال ۲) به ۱ تا ۲ درصد اشاره کرده‌اند.

جدول شماره ۴: پرسش ۴- کفاایت بودجه تحقیقات

		بدون پاسخ		خیر		بله		گروه کشورها
فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	
۶/۲۵	۱	۸۷/۵	۱۴	۶/۲۵	۱			پیشرفت
-	-	۶۶/۶۶	۶	۳۳/۳۳	۳			در حال پیشرفت

۴-۴- در روند تغییرات بودجه (سؤال ۵) از مجموع ۱۶ کشور پیشرفت، ۴ کشور ایسلند، زلاند، سوئیس و کره جنوبی به روند افزایشی آن و ۴ کشور ایرلند، بلژیک، سنگاپور و فرانسه به ثابت بودن روند آن اشاره کرده‌اند. کشور انگلستان به سؤال پاسخ نداده است. ۷ کشور دیگر این گروه نیز، به روند کاهشی آن اشاره کرده‌اند.

در میان کشورهای در حال پیشرفت، ۴ کشور فلسطین اشغالی، فیلیپین، قبرس و مجارستان به روند افزایشی بودجه، دو کشور اسکاتلند و لهستان به روند ثابت و ۳ کشور دیگر از این گروه به روند کاهشی آن اشاره کرده‌اند.

در میان کشورهای در حال پیشرفت، ۴ کشور فلسطین اشغالی، فیلیپین، قبرس و مجارستان به روند افزایشی بودجه، دو کشور اسکاتلند و لهستان به روند ثابت و ۳ کشور دیگر از این گروه به روند کاهشی آن اشاره کرده‌اند.

جدول شماره ۵: پرسش ۵- روند تغییرات بودجه

		بدون پاسخ		در حال کاهش		ثابت		در حال افزایش		گروه کشورها
فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	
۶/۲۵	۱	۴۳/۷۵	۷	۲۵	۴	۲۵	۴			پیشرفت
-	-	۳۳/۳۳	۳	۲۲/۲۲	۲	۴۴/۴۴	۴			در حال پیشرفت

باید توجه داشت که بودجه در نظر گرفته شده برای تحقیقات آموزشی در جمهوری اسلامی ایران، علاوه بر وزارت آموزش و پرورش، به دانشگاهها و مؤسسه‌های آموزش عالی نیز اختصاص داده می‌شود. اعتبارات پژوهشی که به بودجه وزارت آموزش و پرورش مربوط می‌شود به چند ردیف، شامل حوزه وزارت، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، سازمان نوسازی و توسعه و تجهیز مدارس، آموزش کودکان استثنایی، آموزش متosطه و ادارات کل استانها تقسیم می‌شود. جدول زیر اعتبارات جاری، جمع اعتبارات پژوهشی اختصاص یافته به وزارت آموزش و پرورش و روند تغییرات آن را در بین سالهای ۱۳۷۲ تا ۱۳۷۶ نشان می‌دهد.

جدول شماره ۵-۱: اعتبارات جاری پژوهشی و روند تغییرات نسبت به آن

سال	کل اعتبارات جاری (میلیون ریال)	کل اعتبارات پژوهشی (میلیون ریال)	نسبت اعتبارات پژوهشی به جاری (درصد)
۱۳۷۶	۳/۲۵۲/۶۷۵	۸/۲۵۲/۶۷۵	۰/۱۰
۱۳۷۵	۵/۸۴۸/۳۴۳	۶/۹۲۹	۰/۱۲
۱۳۷۴	۴/۸۱۶/۰۱۵	۵/۱۷۷	۰/۱۱
۱۳۷۳	۳/۶۵۱/۳۰۰	۳/۹۸۹	۰/۱۱
۱۳۷۲	۳/۲۲۱/۰۰۰	۲/۸۴۵	% ۹

* اعتبارات سالهای ۷۲ تا ۷۴ پرداختی و سالهای ۷۵ و ۷۶ مصوب است (منبع ۵).

روند افزایش اعتبارات پژوهشی و نسبت آن به اعتبارات جاری، در مجموع همواره رضایت‌بخش بوده است و مقاسه آن با سایر کشورها نشان از اهمیت تحقیقات آموزشی در نظام آموزش و پرورش کشور دارد. علاوه بر این، چنان‌که در ابتداء اشاره شد، اعتبارات تحقیقات آموزشی ایران تنها به اعتبارات تخصیصی به وزارت آموزش و پرورش خلاصه نمی‌شود. به عنوان نمونه‌ای از اعتبارات پژوهشی خارج از دستگاه آموزش و پرورش باید به تصمیم اخیر شورای پژوهش‌های علمی کشور اشاره کرد که با تنظیم "برنامه ملی تحقیقات" گامی مثبت در جهت تقویت بودجه تحقیقات در کشور برداشته است. بخشی از بودجه اختصاص یافته به این برنامه، به پژوهش‌های علوم انسانی و از آن جمله پژوهش‌های آموزشی تخصیص داده شده است.

۳- تعداد و موقعیت مؤسسه‌های پژوهشی

سوال ۶ پرسشنامه به بررسی تعداد و موقعیت مؤسسه‌های پژوهشی پرداخته است. ۹ کشور از گروه کشورهای پیشرفته به اولین گزینه این سوال (یعنی حدود ۱۰ مؤسسه) اشاره کرده‌اند. ۴ کشور اسپانیا، کره جنوبی و نیوزلند به حدود ۲۰ مؤسسه پژوهشی، سوئد به حدود ۳۰ مؤسسه و بالاخره ۳ کشور انگلستان، ژاپن و سوئیس به بیش از ۴۰ مؤسسه پژوهشی اشاره کرده‌اند.

در بخش دوم این سوال به موقعیت حقوقی این مؤسسات، از لحاظ دولتی یا غیر دولتی بودن و نوع تحقیقات آنها از نظر کاربردی یا بنیادی بودن پرداخته شده است. البته بسیاری از کشورها، شاید به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات درست یا ناتوانی در تقسیم مؤسسات به دو دسته متفک، به این سوال پاسخ نداده‌اند.

در خصوص موقعیت حقوقی مؤسسات در گروه کشورهای پیشرفته، ۵ کشور ایسلند، سنگاپور، سوئد، فنلاند و کانادا اظهار داشته‌اند که اغلب مؤسسه‌های پژوهشی آنها (بیش از ۵۰ درصد) دولتی هستند و ۳ کشور ایرلند، ژاپن و نیوزلند گفته‌اند که اغلب مؤسسه‌های پژوهشی کشورشان غیر دولتی می‌باشند. ۸ کشور هم به این بخش از سوال پاسخ نداده‌اند. در مورد نوع تحقیقات، ۶ کشور اسلونی، ایرلند، ژاپن، سوئیس، فنلاند و کانادا اظهار داشته‌اند که اغلب مؤسسات پژوهشی آنها در زمینه تحقیقات کاربردی فعالیت می‌کنند. ۱۰ کشور دیگر از گروه کشورهای پیشرفته به این بخش پاسخ نداده‌اند. در گروه کشورهای در حال پیشرفت، ۶ کشور به حدود ۱۰ مؤسسه، ۲ کشور فیلیپین و لهستان به حدود ۲۰ مؤسسه و کشور مجارستان به حدود ۳۰ مؤسسه اشاره کرده‌اند.

در خصوص موقعیت حقوقی مؤسسات پژوهشی در گروه کشورهای در حال پیشرفت، ۵ کشور بلغارستان، قبرس، تونی، لهستان و مجارستان به دولتی بودن اغلب مؤسسات و ۲ کشور اسکاتلند و فلسطین اشغالی به غیر دولتی بودن اکثر آنها پاسخ داده‌اند. ۲ کشور دیگر هم به این بخش پاسخ نداده‌اند. در مورد نوع تحقیقات در این گروه از کشورها، ۳ کشور اسکاتلند، فلسطین اشغالی و مجارستان به کاربردی بودن بیشتر تحقیقات و ۲ کشور قبرس و لهستان به بنیادی بودن اغلب آنها پاسخ داده‌اند. ۴ کشور باقی مانده هم به این بخش پاسخ نداده‌اند.

جدول شماره ۶: پرسش ۶ - تعداد تقریبی مؤسسه‌های پژوهشی

		در حدود ۱۰		در حدود ۲۰		در حدود ۳۰		در حدود ۴۰		بیش از ۴۰		گروه کشورها
		فراآنی	در صد	فراآنی	در صد	پیشرفت						
۱۸/۷۵	۳	-	-	۶/۲۵	۱	۱۸/۷۵	۳	۵۶/۲۵	۹			در حال پیشرفت
-	-	-	-	۱۱/۱۱	۱	۲۲/۲۲	۲	۶۶/۶۶	۶			

بررسیهای به عمل آمده نشان می‌دهد که در کشور ما حدود ۲۰ مؤسسه پژوهشی در زمینه پژوهش‌های آموزشی فعال هستند (منبع ۶) که این تعداد با توجه به بینیه پژوهشی دستگاههای آموزشی قابل قبول و مناسب است؛ بویژه آن که اغلب این مؤسسات، یعنی بیش از ۸۵ درصد آنها دولتی هستند و فعالیت بخش خصوصی در زمینه پژوهش‌های آموزشی بسیار اندک است. هرچند باید اذعان کرد که مؤسسات خصوصی ارائه کننده خدمات پژوهشی، مانند مراکز استاد و مدارک، سفارش و خرید کتاب یا خدمات پردازش اطلاعات در طیفی گسترده‌تر فعالیت می‌کنند.

از نظر نوع تحقیقات، تفکیک مؤسسات به دو دسته مشخص، کاری دشوار است و بسیاری از مؤسسات پژوهشی هر دو نوع طرحهای تحقیقی را تواناً در برنامه‌های کاری خود دنبال می‌کنند. با وجود این، می‌توان گفت از آنجاکه تحقیقات اغلب مؤسسات یا از نوع کاربردی محض و یا از نوع بنیادی - کاربردی است، اغلب تحقیقات صورت گرفته از نوع کاربردی می‌باشد.

۳- هماهنگی بین مؤسسه‌های پژوهشی

در سؤالهای ۷ و ۸ به موضوع وجود یا عدم هماهنگی بین فعالیتهای تحقیقی مؤسسات و نحوه ایجاد این هماهنگی پرداخته شده است. پاسخ‌گویی به سؤال ۷ و همچنین بررسی پاسخهای این سؤال که به وجود یا عدم هماهنگی پرداخته شده آسان‌تر است؛ اما در سؤال ۸ که نحوه این هماهنگی مورد بررسی قرار گرفته، تجزیه و تحلیل پاسخها دقت بیشتری را می‌طلبد.

۱- در سؤال ۷ وجود مؤسسه خاصی که مسئولیت ایجاد هماهنگی در فعالیتهای تحقیقی را برعهده داشته باشد، هم در سطح ملی و هم در سطح استانی، مورد بررسی قرار گرفته است. ۱۲ کشور (۷۵ درصد) از گروه کشورهای پیشرفت به این سؤال پاسخ منفی داده‌اند و ۴ کشور اسپانیا، زاپن، سوئیس و فرانسه به وجود تشکیلاتی برای ایجاد هماهنگی

در سطح کشور اشاره کرده‌اند. البته همه این چهار کشور مؤسسات پژوهشی معتبری دارند که ملی هستند و به انجام تحقیقات مسترده در سطح کشور و کل نظام آموزشی مبادرت می‌ورزند. با این همه، هر چهار کشور در توضیحات خود به تشکیلات جامع‌تری، نظری فدراسیون تحقیقات آموزشی یا مرکز ملی هماهنگی تحقیقات اشاره کرده‌اند که نسبت به مؤسسات پژوهشی و دانشگاهها از جایگاه بالاتری برخوردارند.

در گروه کشورهای در حال پیشرفت، ۵ کشور ($5/5$ درصد) گفته‌اند که فاقد مؤسسه‌ای خاص برای ایجاد هماهنگی می‌باشند. ۴ کشور بلغارستان، فلسطین اشغالی، فیلیپین و لتوانی نیز به وجود تشکیلاتی چون شورای هماهنگی و امثال آن در سطح کشور اشاره کرده‌اند. هیچ کشوری در هیچ یک از دو گروه پیشرفته یا در حال پیشرفت به وجود چنین مؤسسه‌ی حتی چنین تشکیلاتی در سطح استان/ایالت اشاره نکرده است. به عبارت دیگر، چنین هماهنگی بین مؤسسات تحقیقی در برخی از ۲۵ کشور پاسخ‌دهنده وجود دارد که در این صورت حیطه عمل آن در سطح کشور است؛ اما در تعدادی دیگر از کشورها اساساً وجود ندارد.

جدول شماره ۷: پرسش ۷- مؤسسه مسؤول ایجاد هماهنگی

گروه کشورهای پیشرفته						
خربر						
	بله، در سطح استان	بله، در سطح کشور	فراآنی در صد	فراآنی در صد	فراآنی در صد	فراآنی در صد
۲۵	۴	-	-	۷۵	۱۲	کشورهای پیشرفته
۴۴/۴۴	۴	-	-	۵۵/۵۵	۵	کشورهای در حال پیشرفت

۴-۲- در دوین سؤال مربوط به این مبحث، یعنی سؤال ۸، نحوه ایجاد هماهنگی بین مؤسسات پژوهشی مورد بررسی قرار گرفته است. به منظور سهولت بررسی، دامنه پاسخهای این سؤال نیز محدود و با چند گزینه (راه کار) خاص مشخص شده است. در این سؤال نیز انتخاب یک گزینه به معنای نفی گزینه‌های دیگر نبوده است و پاسخ دهنگان می‌توانسته‌اند هرچند مورد را که مطابق شرایط خود می‌دانسته‌اند، انتخاب کنند.

در گروه کشورهای پیشرفته، ۴ کشور اسلونی، انگلستان، فرانسه و نیوزلند (25 درصد) تنها به یکی از راه کارها به عنوان عامل ایجاد هماهنگی اشاره کرده‌اند (اسلونی به راه کار سوم، انگلستان به راه کار اول، فرانسه به راه کار اول و نیوزلند به راه کار دوم). ۳ کشور راپن، سوئد و سوئیس (18 درصد) به دو راه کار موازی و کشور اسپانیا ($6/25$ درصد) به سه

راه کار موازی اشاره کرده‌اند. ۸ کشور دیگر از این گروه به پرسش هیچ پاسخی نداده‌اند. این سؤال وابسته به سؤال ۷ بوده است و هر ۱۲ کشوری که به عدم وجود مؤسسه‌ای برای ایجاد هماهنگی در تحقیقات آموزشی اشاره کرده‌اند، به این سؤال هم نباید پاسخ می‌دادند. اما با وجود این، ۴ کشور اسلونی، انگلستان، سوئد و نیوزلند -که به سؤال ۷ پاسخ منفی داده بودند- این سؤال را به گونه‌ای دیگر تعبیر کرده و با انتخاب راه کارهای تو پیچ داده‌اند که از آنها برای ایجاد هماهنگی در تحقیقات آموزشی، تنها در داخل وزارت آموزش و پژوهش استفاده می‌کنند.

در گروه کشورهای در حال پیشرفت، ۳ کشور بلغارستان، لهستان و مجارستان (۳۳/۳۳ درصد) به یکی از راه کارها برای ایجاد هماهنگی، ۲ کشور فیلیپین و لتونی (۲۲/۲۲ درصد) به دو راه کار موازی و فلسطین اشغالی (۱۱/۱۱ درصد) به سه مورد موازی اشاره کرده‌اند. ۳ کشور اسکاتلند، قبرس و کویت (۳۳/۳۳ درصد) هم به سؤال پاسخ نداده‌اند. همچنین در این گروه، ۵ کشور اسکاتلند، قبرس، کویت، لهستان و مجارستان به سؤال قبلی در خصوص وجود مؤسسه‌ای برای ایجاد هماهنگی در تحقیقات آموزشی، پاسخ منفی داده بودند؛ اما دو کشور لهستان و مجارستان با پاسخ دادن به سؤال اشاره کرده‌اند که هماهنگی در تحقیقات آموزشی در سطح وزارت آموزش و پژوهش کشورشان به نوعی اعمال می‌شود.

از این پاسخها می‌توان چنین برداشت کرد که با توجه به استقلال دانشگاهها و وجود مؤسسات پژوهشی غیر دولتی در بسیاری از کشورها، هماهنگی بین تمامی آنها در سطح کشور نه توسط یک مؤسسه، بلکه توسط مراجع عالی تراویز طریق راه کارهای خاصی تأمین می‌گردد.

جدول شماره ۸: پرسش ۱۰- راه کارهای ایجاد هماهنگی

بدون پاسخ		سایر راه کارها		هرگز اجلاس‌های هماهنگی		تفصیل بودجه		تفصیل اولویتها		گروه کشورها	
فرانسوی	درصد	فرانسوی	درصد	فرانسوی	درصد	فرانسوی	درصد	فرانسوی	درصد	پیشرفت	
۵۰	۸	۶/۲۵	۱	۱۸/۷۵	۳	۱۸/۷۵	۳	۳۷/۵	۶		
۳۳/۳۳	۳	۱۱/۱۱	۱	۱۱/۱۱	۱	۴۴/۴۴	۴	۴۴/۴۴	۴	در حال پیشرفت	

شورای پژوهش‌های علمی کشور مسؤولیت اصلی سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و هماهنگی کلیه پژوهشها و از آن جمله پژوهش‌های آموزشی را در سطح کشور بر عهده دارد. اما در سطح وزارت آموزش و پرورش مسؤولیت سیاست‌گذاری در پژوهش‌های آموزشی با شورای تحقیقات آموزش و پرورش است و پژوهشکده تعلیم و تربیت به عنوان کارگزار مجری سیاست‌های تعیین شده توسط شورای تحقیقات، برنامه‌ریزی و ایجاد هماهنگی در اجرای آن سیاست‌ها را بر عهده دارد (۷). پژوهشکده تعلیم و تربیت با اتخاذ راه کارهایی چون تعیین اولویت‌های کلان پژوهشی، استفاده از انگیزه‌های تشویقی در تأمین بودجه لازم برای طرح‌های پژوهشی و برگزاری اجلاس‌های هماهنگی کوشیده است تا به بخشی از وظیفه برنامه‌ریزی و ایجاد هماهنگی در تحقیقات وزارت آموزش و پرورش عمل نماید و از هدر رفت نیروها و منابع جلوگیری کند.

۵- نقش و تأثیر متقابل نظام آموزش و پرورش و تحقیقات آموزشی بر یکدیگر

در این مبحث سوالهای ۹، ۱۰ و ۱۱ به بررسی نقش و تأثیر نظام آموزش و پرورش و مشکلات و مسائل آن در سمت‌گیری تحقیقات آموزشی و سوالهای ۱۲ و ۱۵ به بررسی کاربریت یافته‌های پژوهشی در حل مشکلات یا اصلاح کیفیت عملکردها پرداخته است.

۱-۵- در پاسخ به سوال ۹، ۴ کشور اسپانیا، سنگاپور، فرانسه و نیوزلند (۲۵ درصد) از گروه کشورهای پیشرفتی به "خیلی مهم بودن" نقش وزارت آموزش و پرورش در تحقیقات آموزشی، ۹ کشور (۵۶/۲۵ درصد) به "مهم بودن" و ۳ کشور ایرلند، سوئد و فنلاند به "مهم بودن" آن اشاره کرده‌اند. سه کشور آخر دیگر همان کشورهایی هستند که در سوال ۱ پرسشنامه به اولویت نداشتند تحقیقات در نظام آموزشی کشورشان اشاره کرده بودند.

در گروه کشورهای در حال پیشرفت، ۶ کشور به مهم بودن نقش وزارت آموزش و پرورش در تحقیقات آموزشی و ۳ کشور قبرس، کویت و لهستان به مهم نبودن نقش آن اشاره کرده‌اند: در بخش دوم این سوال از پاسخ‌دهندگان خواسته شده بود در صورتی که نقش وزارت آموزش و پرورش را در تحقیقات آموزشی مهم می‌دانند، ساختار انجام تحقیقات را در سطح وزارت‌خانه و در سطح استانها توضیح دهند. در میان پاسخ‌های داده شده به این سوال، از ۱۳ کشور پیشرفتی که به مهم و خیلی مهم پاسخ داده بودند، ۴ کشور اسپانیا، راپن، سنگاپور و کره جنوبی به وجود تشکیلاتی برای این منظور اشاره کرده‌اند؛ تشکیلاتی به صورت یک مؤسسه پژوهشی مادر وابسته به وزارت‌خانه یا به صورت واحدهای تابعه آن. ۲ کشور اسلونی و فرانسه اشاره کرده‌اند که وزارت آموزش و پرورش تحقیقاتی نظیر جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل ادواری آمارهای آموزشی، تعیین عنوانهای

تحقیقی مورد نیاز، جمع آوری پیشنهادهای تحقیق، بررسی آنها در کمیته پژوهشی وزارت خانه و مشارکت در تأمین اعتبار آنها را توسط بخششای مختلف وزارت خانه به مرحله اجرا در می آورد.^۳ کشور انگلستان، ایسلند و نیوزلند اظهار داشته‌اند که طرحهای پژوهشی مورد نظر خود و همچنین تأمین اعتبار برای آنها را به مؤسسات پژوهشی سفارش می‌دهند. و بالاخره^۴ کشور آلمان، بلژیک، سوئیس و کانادا به وزارت خانه‌های آموزش و پرورش استانها هر کدام سطح استانها اشاره کرده و گفته‌اند که وزارت خانه‌های آموزش و پرورش استانها هر کدام سیاستهای متفاوتی در قبال ساختار تحقیقات آموزشی اتخاذ نموده‌اند.

در بخش مربوط به وجود تشکیلاتی برای تحقیقات آموزشی در سطح استانها/ ایالتها،^۷ کشور از ۱۳ کشور فوق، به وجود تشکیلات استانی اشاره‌ای نکرده‌اند. اسپانیا اظهار داشته است که تحقیقات آموزشی در استانها عمده‌تاً توسط دانشگاهها انجام می‌شود. آلمان، سوئیس و کانادا به انجام تحقیقات کاربردی کوچک یا تأمین اعتبار این نوع تحقیقات در وزارت خانه‌های آموزش و پرورش استانها/ ایالتها اشاره کرده‌اند.^۲ کشور ژاپن و کره جنوبی واحدی را در اداره آموزش و پرورش استانها نام برده‌اند که کم ویش سیاستهای تحقیقاتی وزارت آموزش و پرورش را در سطح استانها به اجرا می‌گذارند.

در گروه کشورهای در حال پیشرفت، از ۶ کشوری که به "مهم بودن" نقش وزارت آموزش و پرورش در تحقیقات آموزشی اشاره کرده بودند، تنها بلغارستان از وجود یک مؤسسه پژوهشی مادر در وزارت آموزش و پرورش خبر می‌دهد.^۳ کشور اسکاتلند، لتوانی و مجارستان از راه کارهایی برای انجام تحقیقات مورد نظر نام برده‌اند؛ اما به ساختار یا تشکیلات خاصی اشاره نکرده‌اند. اسکاتلند و مجارستان به تعیین اولویتهای پژوهشی و عقد قرارداد با پژوهشگران و لتوانی به تعیین عنوانهای پژوهشی، گرفتن پیشنهادها و سپس عقد قرارداد با بهترین آنها اشاره کرده‌اند. فلسطین اشغالی از کمیته پژوهشی در وزارت آموزش و پرورش نام برده و فیلیپین نیز به این سؤال پاسخ نداده است.

در بخش مربوط به وجود چنین تشکیلاتی برای تحقیقات آموزشی در سطح استانها، هیچ یک از ۶ کشور به وجود چنین تشکیلاتی در سطح استانها اشاره نکرده‌اند.

جدول شماره ۹: پرسش ۹- نقش وزارت آموزش و پرورش در تحقیقات

گروه کشورها	خیلی مهم	مهم	مهم	غیر مهم
در حال پیشرفت	۴	۲۵	۹	۵۶/۲۵
پیشرفت	۳	۳	۱۸/۷۵	
در حال پیشرفت	-	-	۶	۱۱/۶۶
در حال پیشرفت	-	-	۶	۳۳/۳۳

۵-۲- در سؤال ۱۰ در خصوص میزان تأثیرپذیری تحقیقات آموزشی از مشکلات و معضلات نظام آموزش و پرورش، از گروه کشورهای پیشرفتنه ۴ کشور اسلونی، ایرلند، سنگاپور و نیوزلند (۲۵ درصد) پاسخ "بله - کاملاً" را برگزیده‌اند، کشور انگلستان به سؤال پاسخ نداده است و بقیه کشورها (۶۸/۷ درصد) به گزینه "بله - تا حدودی" پاسخ داده‌اند. در گروه کشورهای در حال پیشرفت نیز ۲ کشور اسکاتلند و فیلیپین (۲۲/۲ درصد) به "بله - کاملاً" و ۶ کشور (۶۶/۶ درصد) به "بله - تا حدودی" پاسخ داده‌اند. کشور کویت به "خیر-ابدا" پاسخ گفته است. جالب آن است که نسبت پاسخ دهنده‌گان به هر گزینه در هر دو گروه از کشورها بسیار به یکدیگر نزدیک است.

جدول شماره ۱۰: پرسش ۱۰ - تأثیرپذیری تحقیقات از مشکلات نظام آموزش و پرورش

بدون پاسخ		خیر - ابدا		بله - تا حدودی		بله - کاملاً		کمک کشورها	
فرماں	درصد	فرماں	درصد	فرماں	درصد	فرماں	درصد	فرماں	درصد
۶/۲۵	۱	-	-	۶۸/۷۵	۱۱	۲۵	۴		
-	-	۱۱/۱۱	۱	۶۶/۶۶	۶	۲۲/۲۲	۲	پیشرفتنه	در حال پیشرفت

۳-۵- در سومین سؤال مربوط به نقش و تأثیر نظام آموزش و پرورش و مشکلات آن در سمت‌گیری تحقیقات آموزشی (سؤال ۱۱)، دو پرسشن مطرح می‌شود: ۱- بررسی این که تحقیقات آموزشی تا چه میزان به مسائل آموزشی می‌پردازد و مدیران پژوهشی تا چه حد از این امر رضایت دارند ۲- بررسی نحوه بالا بردن ظرفیت پژوهشی به عنوان راهی برای حصول جلب رضایت.

از گروه کشورهای پیشرفتنه، ۴ کشور ژاپن، سنگاپور، کره جنوبی و نیوزلند (۲۵ درصد) از میزان پرداختن تحقیقات آموزشی به مسائل نظام آموزش و پرورش اظهار رضایت کرده‌اند. کشور انگلستان به سؤال پاسخ نداده است و ۱۱ کشور دیگر از این میزان اظهار نارضایتی نموده‌اند.

در گروه کشورهای در حال پیشرفت، دو کشور اسکاتلند و کویت (۲۲/۲۲ درصد) از میزان پرداختن به مسائل آموزشی اظهار رضایت کرده‌اند، مجارستان به سؤال پاسخ نداده است و ۶ کشور دیگر از میزان آن اظهار نارضایتی نموده‌اند.

جدول شماره ۱۱: پرسش ۱۱- مطلوب بودن میزان پرداختن به مسائل آموزشی

بدون پاسخ		خیر		بله		گروه کشورها
فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	فراآنی	درصد	
۶/۲۵	۱	۶۸/۷۵	۱۱	۲۵	۴	پیشرفته
۱۱/۱۱	۱	۶۶/۶۶	۶	۲۲/۲۲	۲	در حال پیشرفت

در بخش دوم سؤال ۱۱، از پاسخ دهنده‌گان خواسته شد تا چنانچه به بخش اول سؤال پاسخ منفی داده‌اند و در واقع از میزان طرح مشکلات و مسائل آموزشی در تحقیقات راضی نیستند، راههایی را - از انواعی که ذکر می‌شود - برای مقابله با این مشکل و افزایش ظرفیت پژوهشی نظام آموزشی کشورشان پیشنهاد دهند. در پاسخ به این بخش از سؤال، ۶ کشور آلمان، اسلونی، ایسلند، بلژیک، سوئیس و فرانسه (۳۷/۵ درصد) از گروه کشورهای پیشرفته اظهار داشته‌اند که برای مقابله با این مشکل باید ظرفیت پژوهشی مؤسسات پژوهشی موجود تقویت شود. سوئد به کمک گرفتن از مؤسسات پژوهشی غیر دولتی اشاره کرده است. ۴ کشور دیگر - از ۱۱ کشوری که به بخش اول سؤال پاسخ منفی داده بودند - به بخش دوم پاسخ نداده‌اند.

از ۶ کشور در گروه کشورهای در حال پیشرفت که به نظر شان میزان پرداختن تحقیقات آموزشی به مسائل آموزشی کشورشان مطلوب نبوده است، ۴ کشور بلغارستان، فلسطین اشغالی، فیلیپین و لتوانی (۴۴/۴۴ درصد) به تقویت ظرفیت پژوهشی مؤسسات موجود و قبرس به تأسیس مؤسسات پژوهشی جدید اشاره کرده‌اند. لهستان هم به این بخش از سؤال پاسخ نداده است.

۴-۵- در سؤال ۱۲ سمت و سوی تأثیرگذاری تغییریافته و وجود راهبردهایی برای کاربرست یافته‌های تحقیقی و در واقع، اثرگذاری آن بر عملکرد نظام آموزشی مورد بررسی قرار گرفته است.

در پاسخ به این سؤال، ۸ کشور آلمان، سنگاپور، سوئد، سوئیس، فنلاند، کانادا، کره جنوبی و نیوزلند (۵۰ درصد) از کشورهای پیشرفته، به وجود چنین راهبردهایی پاسخ مثبت داده‌اند. انگلستان به سؤال پاسخ نداده و ۷ کشور دیگر (۴۳/۷۵ درصد) به نبودن چنین راهبردهایی اشاره کرده‌اند.

از ۸ کشوری که به وجود چنین راهبردهایی پاسخ مثبت داده‌اند، آلمان اظهار داشته است که باید میزان استفاده از یافته‌های تحقیقی در مدیریتهای اجرایی، به عنوان ملاکی در

ارزشیابی از عملکرد آنها، در نظر گرفته شود. سنگاپور به طور عام به رفع موانع و مشکلات در این زمینه و سوئد به انتشار نتایج تحقیقات و افزایش تناسب و ارتباط تحقیقات با مشکلات آموزشی اشاره کرده‌اند. سوئیس به همکاری نزدیک و چند جانبه بین سه رأس مثبت تحقیقات، تصمیم‌گیری و عمل اشاره کرده است. فنلاند، همچون آلمان، به راهبرد جدیدی برای ارزشیابی از کار واحدهای اجرایی اشاره کرده که در آن، استفاده از یافته‌های تحقیقی یکی از ملاک‌های ارزشیابی به شمار می‌آید. کاتادا به تأسیس دفتری برای بررسی کیفیت آموزش و قابلیت پاسخ‌گویی آن اشاره کرده است. کره جنوبی از راهبرد خاصی نام نبرده و نیوزلند به اشاعه یافته‌ها و نتایج تحقیقات اشاره نموده است.

در پاسخ همین سؤال، ۵ کشور اسکاتلند، فیلیپین، قبرس، کویت و لتونی (۵/۵ درصد) از گروه کشورهای در حال پیشرفت، به سؤال پاسخ مثبت داده‌اند؛ مجارستان به سؤال پاسخ نداده و ۳ کشور دیگر به آن پاسخ منفي داده‌اند. از ۵ کشور پاسخ دهنده، اسکاتلند به خلاصه کردن یافته‌های اساسی تحقیقات و در دسترس گذاشتن آنها برای دست‌اندرکاران و فیلیپین به طور کلی به برنامه‌هایی برای آشناسازی دست‌اندرکاران با یافته‌های تحقیقی اشاره کرده‌اند. قبرس و کویت اگر چه به وجود چنین راهبردهایی پاسخ مثبت داده‌اند، ولی در مورد آنها هیچ توضیحی نداده‌اند. لتونی نیز به انتشار وسیع نتایج تحقیقات اشاره کرده است.

جدول شماره ۱۳: پرسش ۱۲- وجود راهبردهایی برای کاربست یافته‌ها

بدون پاسخ	خیر		بله		گروه کشورها	
	فرانانی	درصد	فرانانی	درصد		
۶/۲۵	۱	۴۳/۷۵	۷	۵۰	۸	پیشرفت
۱۱/۱۱	۱	۳۳/۳۳	۳	۵۵/۵۵	۵	در حال پیشرفت

۵-۵- ادامه این مبحث در سؤال ۱۵ که یک سؤال باز محسوب می‌شود، مورد بررسی قرار گرفته است؛ یعنی مهم‌ترین پیشرفت یا جالب‌ترین فعالیتی که تحقیقات آموزشی در آن نقشی مؤثر داشته است. از گروه کشورهای پیشرفت، ۴ کشور انگلستان، ژاپن، سوئد و فرانسه به سؤال پاسخ نداده‌اند. از میان کشورهای پاسخ‌دهنده، آلمان به تقویت فرآیندهای تحلیلی خرد (در سطح کلاس درس) اشاره کرده است. اسپانیا به بالارفتن مهارت‌های تحقیقی؛ اسلونی به برگزاری امتحانات سراسری بعد از پایه‌های ۸ و ۱۲؛ ایرلند به شناسایی

نقاط ضعف نظام آموزشی و اقدام در جهت اصلاح آنها؛ ایسلند و سنگاپور به مشارکت در مطالعات تطبیقی بین‌المللی، بلژیک به نظام جدید ارزشیابی؛ سوئیس به گسترش و تقویت جایگاه تحقیقات آموزشی کشور؛ فنلاند به شناسایی نقاط ضعف و قوت و تهیه برنامه درسی ملی جدید؛ کانادا به طرح جدید یادگیری به کمک کامپیوتر؛ کره جنوبی به اصلاح برنامه‌های درسی و تدوین برنامه توسعه میان مدت آموزشی و نیوزلند به تهیه و اجرای برنامه آزمون ورود به مدرسه اشاره کرده‌اند.

از گروه کشورهای در حال پیشرفت، ۳ کشور اسکاتلند، کویت و مجارستان به سؤال پاسخ نداده‌اند. از میان پاسخ دهنگان، بلغارستان، قبرس و لتونی به مشارکت در مطالعات تطبیقی بین‌المللی، فلسطین اشغالی به تمرکز بر نقاط ضعف نظام آموزشی و توجه به ارزشیابی از برنامه‌های کلان آموزشی؛ فیلیپین به جلب توجه رسانه‌ها و سیاست‌گذاران آموزشی به داده‌های جمع‌آوری شده در موضوعهای گوناگون و لهستان به تهیه آزمونهای پیشرفت تحصیلی اشاره نموده‌اند.

پژوهشکده تعلیم و تربیت به عنوان نهاد سرکری تحقیقات در وزارت آموزش و پرورش، همچنین شوراهای تحقیقات استانها و کمیته‌های پژوهشی شاخه‌های معاونت در تشکیلات ستادی وظيفة مهم شناسایی زمینه‌های حایز اولویت را بر عهده دارند؛ وظیفه‌ای که از آن طریق می‌توان با مشکلات، تنگناها و نارساییهای اجرایی ارتباط برقرار کرد. پژوهشکده تعلیم و تربیت هر سال با نظر خواهی وسیع از افراد با صلاحیت در داخل و خارج از وزارت‌خانه، اقدام به شناسایی اولویتهاي کلان می‌کند که به عنوان نمونه اولویتهاي کلان پژوهشی در سال ۱۳۷۶ عبارتند از:

- ۱- پرورش دینی، اخلاقی و هنری دانش آموزان؛
- ۲- پرورش استعداد خلاق و روحیه علمی در دانش آموزان؛
- ۳- نوآوری در نظام مدیریت و سازمان و تشکیلات آموزش و پرورش؛
- ۴- پرورش حس مشارکت و مسؤولیت‌پذیری اجتماعی در دانش آموزان^(۸).

شوراهای تحقیقات استانها هم به همین ترتیب به شناسایی اولویتها در سطح استانها (اولویتهاي خرد) اقدام می‌کنند و با انتخاب و انتشار اولویتهاي فرد در سطح استان، توجه پژوهشگران را به آن زمینه‌ها جلب می‌نمایند. مشابه همین عمل در کمیته‌های پژوهشی معاونتهای حوزه ستادی نیز انجام می‌شود. بنابراین، اولویتهاي پژوهشی در سطح کلان و خرد، خود یك راه کار اجرایی و مجرای ارتباطی برای شناسایی مشکلات و مسائل آموزشی است و تلاش می‌شود فعالیتهای پژوهشی به انحصار مختلف با این اولویتها هم سویی داشته باشد، زیرا اولین شرط استفاده از یافته‌ها، تطابق طرحهای پژوهشی با

نیازهای مدیران و تصمیم‌گیرندگان است.

اما به رغم تدابیر مورد اشاره در بالا به منظور هم‌سوکردن تحقیقات آموزشی با مشکلات و نیازها، به دلایل گوناگون، از جمله عدم برخورداری از نظام اطلاع‌رسانی کارآمد و همچنین برخوردار نبودن طرحهای پژوهشی از کیفیت مطلوب، کاربست یافته‌های تحقیقی با مشکل مواجه است. به همین منظور، پژوهشکده تعلیم و تربیت در صدد حل هر دو مشکل، یعنی تقویت نظام اطلاع‌رسانی و تقویت و بهبود کیفیت طرحهای پژوهشی برآمده است (۹). علاوه بر آن، در تشکیلات پژوهشکده واحدی برای کاربست یافته‌ها پیش‌بینی شده که وظیفه اصلی آن، اتخاذ تدابیر لازم جهت وارد کردن نتایج و یافته‌های تحقیقات به نظام تصمیم‌گیری در آموزش و پژوهش کشور است.

۶- آموزش و تربیت پژوهشگران

سؤال ۱۳ پرسشنامه در مورد برنامه‌های تربیت پژوهشگران است.

از گروه کشورهای پیشرفت، ۱۲ کشور (۷۵ درصد) به وجود چنین برنامه‌هایی در کشورشان اشاره کرده‌اند. انگلستان به سؤال پاسخ نداده و ۳ کشور ایرلند، بلژیک و کره جنوبی به آن پاسخ منفی داده‌اند. از میان کشورهایی که به سؤال پاسخ مثبت داده‌اند، ۶ کشور اسپانیا، سوئد، سوئیس، فرانسه، کانادا و نیوزلند به داشتن دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا اشاره کرده‌اند. تمامی کشورهایی که پاسخ مثبت داده‌اند (۷۵ درصد از کل کشورهای پیشرفت)، به داشتن واحدهای درسی تحقیق در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا و بالاخره ۷ کشور آلمان، اسپانیا، اسلوونی، ژاپن، سوئد، سوئیس و کانادا به داشتن آموزش‌های فرانسه و نیوزلند به دو مورد اول؛ ایسلند، سنگاپور و فنلاند تنها به مورد دوم؛ کشورهای اسلوونی و ژاپن به دو مورد آخر و ۴ کشور اسپانیا، سوئد، سوئیس و کانادا به هر سه نوع برنامه برای تربیت پژوهشگران اشاره کرده‌اند. هیچ یک از کشورهای گزینه «سایر موارد» را انتخاب نکرده‌اند.

در گروه کشورهای در حال پیشرفت، ۷ کشور^{۱۰} وجود برنامه‌هایی برای تربیت پژوهشگران پاسخ مثبت و ۲ کشور قبرس و لهستان پاسخ منفی داده‌اند. از پاسخ دهنده‌گان مثبت، ۳ کشور فلسطین اشغالی، فیلیپین و کویت به داشتن دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا؛ ۶ کشور اسکاتلند، بلغارستان، فلسطین اشغالی، فیلیپین، لتونی و مجارستان به داشتن واحدهای درسی تحقیق در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا و ۳ کشور فیلیپین، لتونی و مجارستان به داشتن آموزش‌های ضمن خدمت برای پژوهشگران اشاره کرده‌اند. در این

گروه از کشورها کویت تنها به مورد اول؛ فلسطین اشغالی به دو مورد اول؛ اسکاتلند و بلغارستان تنها به مورد دوم؛ لتونی و مجارستان به دو مورد آخر و بالاخره فیلیپین به هر سه نوع برنامه اشاره کرده‌اند.

جدول شماره ۱۳: پرسش ۱۳- وجود برنامه‌های تربیت پژوهشگر

بدون پاسخ		خبر		بله		گروه کشورها
در صد	فراوانی	در صد	فراوانی	در صد	فراوانی	
۶/۲۵	۱	۱۸/۷۵	۳	۷۵	۱۲	پیشرفت
-	-	۲۲/۲۲	۲	۷۷/۷۷	۷	در حال پیشرفت

جدول شماره ۱۳-۱: انواع برنامه‌های تربیت پژوهشگر

سایر موارد		آموزش ضمن خدمت برای پژوهشگران		دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا		دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا		گروه کشورها
در صد	فراوانی	در صد	فراوانی	در صد	فراوانی	در صد	فراوانی	
-	-	۴۳/۷۵	۷	۷۵	۱۲	۳۷/۵	۶	فه
-	-	۳۳/۳۳	۳	۶۶/۶۶	۹	۳۳/۳۳	۳	حال پیشرفت

در ایران نسبت به تربیت پژوهشگران آموزشی توجه شایانی مبذول شده و همه انواع آموزش‌های فوق برای این منظور، در حد قابل قبولی توسعه یافته است. به عنوان نمونه‌هایی از این آموزش‌ها، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- راه اندازی دوره‌های کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی در مؤسسات آموزش عالی و وزارت آموزش و پرورش، که برای شاغلان آموزش و پرورش و به صورت ضمن خدمت ارائه می‌شود.

- راه اندازی دوره‌های کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی در دانشگاهها و اجرای رسمی آن از سال تحصیلی ۱۳۷۴ - ۱۳۷۵.

- توسعه دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترای علوم تربیتی و اجرای آن به گونه‌ای که دانشجویان با مقدمات تحقیق آشنا شوند.

- طراحی دوره جدید آموزشی برای تربیت پژوهشگران، موسوم به برنامه پژوهشیاری

که جایگزین دوره‌های مقدماتی و پیشرفته آمار و روش تحقیق خواهد شد (منبع ۱۰). در جهت توسعه کمپوود کیفیت این آموزشها، واحدی با عنوان آموزش‌های پژوهشی در تشکیلات پژوهشکده تعلیم و تربیت پیش‌بینی شده است که متولی طراحی این گونه دوره‌ها و اندیشیدن تدابیری برای توسعه و بسط این آموزشهاست. پژوهشکده تعلیم و تربیت همچنین در صدد آن است که با کسب مجوز از وزارت فرهنگ و آموزش عالی، در آینده رأساً اقدام به برگزاری دوره‌های کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی بنماید.

۷- جایگاه مدارس تجربی

در سؤال ۱۴ جایگاه و اهمیت مدارس تجربی در نظام تحقیقات آموزشی مورد بررسی قرار گرفته است.

از ۱۶ کشور پیش‌رفته، ۳ کشور اسلونی، ژاپن و کره جنوبی (۱۸/۷ درصد) مدارس تجربی را "مهم" دانسته و به دایر بودن و فعالیت آنها در کشورشان اشاره کرده‌اند. هیچ یک از کشورهای پیش‌رفته به "مهم بودن" این مدارس و داشتن برنامه‌هایی برای احداث آنها در آینده اشاره نکرده‌اند. ۱۱ کشور (۶۸/۷ درصد) به "مهم نبودن" این مدارس و عدم ارجحیت آنها نسبت به مدارس معمولی اشاره کرده‌اند. کشور سوئیس به گزینه "سایر موارد" اشاره کرده و اظهار داشته است که از مدارس معمولی به صورت موردي به عنوان مدارس تجربی استفاده می‌شود. کشور انگلستان هم به سؤال پاسخ نداده است.

از گروه کشورهای در حال پیش‌رفت، تنها فیلیپین به "مهم بودن" و دایر بودن این مدارس اشاره کرده است. هیچ کدام از کشورها به "مهم بودن" این مدارس و داشتن برنامه‌هایی برای احداث آنها در آینده اشاره نکرده‌اند. ۲ کشور اسکاتلند و مجارستان (۲۲/۲ درصد) به "مهم نبودن" این مدارس و ۳ کشور بلغارستان، لهستان و لتوانی (۳۳/۳ درصد) به گزینه "سایر موارد" اشاره کرده‌اند. در توضیح این گزینه هر ۳ کشور اضافه کرده‌اند که این مدارس مهم هستند؛ ولی کشورشان در حال حاضر نه از این مدارس برخوردار است و نه برنامه‌ای برای احداث آنها در دست اجرا دارد. ۳ کشور فلسطین اشغالی، قبرس و کویت هم به سؤال پاسخ نداده‌اند.

جدول شماره ۱۴: پرسش ۱۴ - جایگاه مدارس تجربی

گروه کشورها	مهنمایه هایی برای احداث مهندسی و دارای									
	بدون پاسخ	بدون موارد سایر مهندسی	غیرمهندسی	فرآوانی در صد						
پیشرفت	۶/۲۵	۱	۶/۲۵	۱	۶۸/۷۵	۱۱	-	-	۱۸/۷۵	۳
در حال پیشرفت	۳۳/۳۳	۳	۳۳/۳۳	۳	۲۲/۲۲	۲	-	-	۱۱/۱۱	۱

هر چند ما معتقدیم که مدارس تجربی می‌توانند نقش سازنده‌ای در بهبود کیفیت پژوهش‌های آموزشی کشور داشته باشند، اما اقدامهای انجام شده در خصوص راهاندازی این‌گونه مدارس تاکنون به نتیجه قاطعی نرسیده است.

در دی ماه ۱۳۷۰ شورای تحقیقات وزارت آموزش و پرورش آیین‌نامه‌ای در خصوص تأسیس مدارس ضمیمه دانشکده‌های علوم تربیتی - روان‌شناسی و مرکز تربیت معلم تصویب نمود و از طریق شوراهای تحقیقات استانها تلاش‌های زیادی در جهت راهاندازی این مدارس به عمل آورد؛ اما به دلایل گوناگون، این فکر با استقبال دانشگاهها مواجه نشد. پژوهشکده تعلیم و تربیت کما کان این آمادگی را داشته و این ضرورت را احساس می‌کند که با دانشکده‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی در زمینه راهاندازی مدارس ضمیمه همکاری نماید و در صورتی که آیین‌نامه مصوب شورای تحقیقات پاسخ‌گوی این نیاز نباشد، نسبت به تجدید نظر و اعمال اصلاحات ضروری اقدام کند.

با شروع فعالیت پژوهشکده تعلیم و تربیت، طرحهای پژوهشی از نوع آزمایشی و شبه آزمایشی مورد توجه بیشتری قرار گرفته و امید آن است که استفاده از این رویکرد پژوهشی را پیش از پیش توسعه داده و شاهد ثمرات نیکوی آن در دانشگاه‌های تعلیم و تربیت میهن اسلامی باشیم (۱۱).

نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر، موقعیت و وضعیت تحقیقات آموزشی در چند کشور جهان و در هفت محور مورد بررسی قرار گرفت. اینک زمان آن فرا رسیده است که با عنایت به نتایجی که از این مطالعات به دست آورده‌ایم و نیز با توجه به شناختی که از سیمای تحقیقات آموزشی در نظام آموزش و پرورش کشور در ذهن داریم، دست به یک مقایسه بزنیم و جایگاه و تحقیقات آموزشی را از جهات مختلف و در پرتو این مقایسه، تعیین نماییم. به

این امید که بتوانیم نکات قوت و ضعف تحقیقات آموزشی کشورمان را بهتر بشناسیم. نتایج این بررسی حاکی از آن است که تحقیقات آموزشی در کشور ما، در پنج محور از هفت محور مورد بررسی از وضعیتی قابل قبول برخوردار است. این پنج محور عبارتند از: اهمیت و اولویت تحقیقات در مقایسه با سایر قلمروهای فعالیت نظام آموزشی، بودجه و اعتبارات، تعداد و موقعیت مؤسسات پژوهشی، هماهنگی بین مؤسسات پژوهشی و تربیت پژوهشگران آموزشی. در محور تأثیرپذیری تحقیقات آموزشی از مشکلات نظام آموزش و پرورش و میزان کاربست یافته‌های تحقیقی در سیاستها و تصمیمات آموزشی، کشور ما از وضعیت رضایت‌بخشی برخوردار نیست و مدارس تجربی نیز هنوز در کشور ما راهاندازی نشده است.

در محور نقش مشکلات و مسائل آموزشی در سمت‌گیری تحقیقات و در عین حال، انعکاس و کاربست یافته‌های تحقیقی در تصمیمات آموزشی، باید اذعان کرد که کشور ما پیش از این با نگرشاهی موافق بوده که تحقیقات در حل معضلات یا تصمیم‌گیری‌ها نقش و جایگاه واقعی خود را نداشته و نهادینه نشده‌اند.

راهاندازی پژوهشکده تعلیم و تربیت به دست اندرکاران آموزشی نوید می‌دهد که این امر بتواند تا حدی به وضعیت مطلوب نزدیک‌تر شود. یعنی از یک سو تحقیقات آموزشی با هماهنگی بیشتر و جهت‌گیری صحیح تر به سوی رفع نیازها و مشکلات بالقوه و بالفعل آموزشی حرکت کند و از سویی دیگر، مراجع سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری از حالت بی‌اعتنایی نسبت به یافته‌های تحقیقی خارج شده در خصوص وارد کردن نتایج و یافته‌ها به متن فرآیند تصمیم‌گیری، تجدید نظر اساسی به عمل آورند. در باره وجود مدارس تجربی در کنار نظام تحقیقات آموزشی باید گفت اگر چه حقیقت قاطع و ثابتی دال بر ضرورت وجودی این مدارس موجود نیست، اما به طور مسلم وجود این مدارس، حتی به صورت موقت آن می‌تواند بازویی برای تسهیل اجرای طرحهای تحقیقی آزمایشی و شبه آزمایشی باشد.

پیوست: ابزار گردآوری اطلاعات

پرسشنامه وضعیت تحقیقات آموزشی

- ۱- به نظر شما آیا تحقیقات آموزشی در نظام آموزشی کشورتان یکی از زمینه‌های حائز اولویت محسوب می‌شود؟
- تحقیقاً تقریباً ابداً
- ۲- در کشور شما سهم بودجه تحقیقات آموزشی (%) نسبت به بودجه آموزش و پژوهش چه قدر است؟
- ۱۰ تا ۱۵ ۱۵ تا ۲۰ ۲۰ تا ۳۰ بیش از ۳۰
- ۳- در کشور شما علاوه بر بودجه دولتی، چه منابع مالی دیگری در خدمت تحقیقات آموزشی قرار دارد؟
- بنیادهای خصوصی بودجه دانشگاهها کمک سازمانهای بین‌المللی
- ۴- به نظر شما بودجه اختصاص یافته به تحقیقات آموزشی در کشور شما برای این امر کافی است؟
- بله خیر
- ۵- روند تغییرات بودجه تحقیقات آموزشی از ۱۰ سال پیش تاکنون در کشور شما چگونه بوده است؟
- در حال افزایش ثابت در حال کاهش
- ۶- در حال حاضر چند مؤسسه تحقیقات آموزشی در کشور شما فعال است؟
- در حدود ۱۰ در حدود ۲۰ در حدود ۳۰ در حدود ۴۰ بیش از ۴۰
- چه درصد از این مؤسسه‌ها:
- الف - دولتی هستند .....
ب - کاربردی هستند .....
ج - علمی / بنیادی هستند .....
- ۷- آیا در کشور شما یک مؤسسه واحد برای ایجاد هماهنگی در تحقیقات آموزشی وجود دارد؟
- نه بله، در سطح استان یا ایالت
- بله، در سطح کشور

- ۸- اگر هماهنگی تحقیقات در سطح ملی یا ایالتی وجود دارد، راهکارهای مورد نظر برای این هماهنگی چیست؟
- تعیین اولویتهای پژوهشی تخصیص بودجه تشکیل اجلاسهای هماهنگی سایر موارد (لطفاً توضیح دهید) .....
- ۹- نقش وزارت آموزش و پرورش در قلمرو تحقیقات آموزشی تاچه اندازه مهم است؟
- خیلی مهم مهم غیر مهم در سطح ملی ..... در سطح استانی .....
- ۱۰- به طور کلی آیا تحقیقات آموزشی در کشور شما تأثیر گرفته از مشکلات و مسائل نظام آموزشی است؟
- بله - کاملاً خیر - ابداً رضایت بخش است؟ بله خیر
- ۱۱- به نظر شما آیا میزان پرداختن تحقیقات آموزشی به مسائل آموزشی در کشور شما جهت افزایش دهد؟
- تأسیس مؤسسات جدید پژوهشی تقویت مؤسسات موجود در نظام آموزشی کمک گرفتن از مؤسسات غیر دولتی سایر موارد (لطفاً توضیح دهید) .....
- ۱۲- آیا در کشور شما برای به کاربرتن یافته های تحقیقاتی راهبردهایی اتخاذ شده است؟
- بله خیر
- اگر بله، نکات اصلی این راهبردها چیست؟ .....
- ۱۳- آیا در کشور شما برنامه هایی برای تربیت محققان آموزشی وجود دارد؟
- بله خیر

- اگر بله، چه نوع برنامه‌هایی:

- دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا که اختصاصاً برای تربیت پژوهشگر طراحی شده‌اند.
  - دروس تحقیق در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا در رشته‌های مربوط
  - آموزش‌های ضمن خدمت
  - سایر موارد (لطفاً توضیح دهید) .....
- ۱۴- به نظر شما آیا انتخاب برخی از مدارس به عنوان مدارس تجربی جزء مهمی از هر نظام تحقیقات آموزشی به شمار می‌رود؟
- قطعاً، تعدادی از این مدارس در کشور ما هستند و تعدادشان رو به تزايد است.
  - بله، اگر چه در حال حاضر از این نوع مدارس نداریم، ولی برنامه‌هایی برای ایجاد آنها در دست اقدام است.
  - نه، مدارس تجربی برای انجام تحقیقات آموزشی ارجحیتی نسبت به مدارس معمولی ندارند.
  - سایر (لطفاً توضیح دهید) .....
- ۱۵- به نظر شما در ۵ سال گذشته، مهم‌ترین پیشرفت در تحقیقات آموزشی کشورتان یا جالب‌ترین فعالیتی که تحقیقات آموزشی در آن نقش مؤثر داشته‌اند چه بوده است؟
- .....
- .....

پی‌نوشت‌ها:

۱- International Conference on Education (ICE)

۲- International Association for the Evaluation of Educational Achievement

۳- براساس یافته‌های سومین مطالعه بین‌المللی ریاضیات و علوم (TIMSS)، سنگاپور از جمله کشورهایی است که اگرچه جزء کشورهای توسعه یافته صنعتی به حساب نمی‌آید، اما در آزمون پیشرفت تحصیلی در هر دو ماده درسی ریاضیات و علوم در گروه سنی ۱۳ سال رتبه اول را در میان ۴۱ کشور کسب کرده است. به همین ترتیب کشورهای اسلونی و کره جنوبی نیز اگرچه توسعه یافته صنعتی قلمداد نمی‌شوند، ولی در آزمون فوق از سطح عملکرد بسیار خوبی برخوردار بوده‌اند.

منابع

۱- مهر محمدی، محمود و رفوف، علی: برسی جایگاه تحقیقات آموزشی - تربیتی در ۳۲ کشور جهان و ایران، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال هشتم، شماره ۱، بهار ۱۳۷۱.

۲- The State of Educational Research Questionnaire Oct, 1996.

۳- کیامنش، علیرضا: ریاضیات در دوره راهنمایی، نشریه شماره ۱، معاونت آموزش عمومی و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، آذر ۱۳۷۵.

۴- کیامنش، علیرضا: علوم در دوره راهنمایی، نشریه شماره ۲، معاونت آموزش عمومی و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دی ۱۳۷۵.

۵- قانون بودجه کل کشور در سالهای ۱۳۷۲ تا ۱۳۷۶، سازمان برنامه و بودجه.

۶- رفوف، علی: راهنمای مؤسسه‌های پژوهشی ایران و بخشی از کشورهای جهان، تک نگاشت شماره ۵، پژوهشکده تعلیم و تربیت، اردیبهشت ۱۳۷۶.

۷- آین نامه مصوب صدور پنجمین جلسه شورای تحقیقات در تاریخ ۱۹/۱۰/۷۴ و نامه مقام عالی وزارت به شماره ۱۴۰/۲۳۴۵ مورخ ۷۵/۲/۳۱.

۸- برنامه‌گروههای پژوهشی و واحدهای اجرایی پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۷۶ (اسناد پژوهشکده).

۹- برنامه بهبود کیفیت طرحهای پژوهشی، ۱۳۷۶ (اسناد پژوهشکده).

۱۰- آموزشنامه شماره ۲، بخش آموزش‌های پژوهشی، ۱۳۷۶ (اسناد پژوهشکده).

۱۱- مهر محمدی، محمود: جایگاه مدارس تجربی در آموزش و پژوهش، فصلنامه تعلیم و تربیت، پاییز و زمستان ۱۳۷۰.